

**STICHTING
MENNO VAN COEHOORN**

JAARVERSLAG

OVER

1966

STICHTING MENNO VAN COEHOORN

opgericht 18 april 1932

Beschermheer: Z.K.H. Bernhard Prins der
Nederlanden

Erelid: W.H. Schukking

J A A R V E R S L A G

O V E R

1 9 6 6

J. Smey

De Stichting, genoemd naar Neerlands grote vestingbouwkundige, Menno baron van Coehoorn (1641 - 1704), directeur-generaal der fortificatiën onder Koning-Stadhouder Willem III, stelt zich ten doel:

"de instandhouding te bevorderen van oude, buiten gebruik gestelde vestingwerken in Nederland als gedenktekenen van geschiedenis en kunst en als natuurmonumenten, zodoende bij te dragen tot het bewaren van zinrijke overblijfselen en eerbiedwaardige tradities uit ons nationaal verleden en tevens in het Nederlandse volk de zin voor kunst- en natuurschoon te ontwikkelen en te bevorderen."

(Art. 2 der Statuten)

INLEIDING

*"En Nederlands Vauban
 slaat hier een gordel schansen,
 Om onze ringmuur heen,
 met bolwerk, mijn en transen;
 Waar achter d' overvloed
 een lucht van rozen kweekt.
 En Mavors donder sterft,
 waar onze Coehoorn spreekt."*

(Uit: Helmers Holl. Natie)

Het verslagjaar 1966 is in twee opzichten een gedenkwaardig jaar voor ons geweest.

In de eerste plaats was het, op een dag in de maand maart, 325 jaren geleden dat hij, naar wie onze Stichting genoemd is, het levenslicht zag. Op deze dag werd op de lusthoeve *LETTINGA-STATE*, niet ver van Leeuwarden, geboren en op 5 september daaraan volgende, in de Hervormde Kerk van *BRITSUM*, gedoopt Minne, zoon van "den E. Manhaften capitein" Gosse of Gosewijn Koehoorn.

In de wat uitbundige stijl van zijn tijd bezong Helmers de grote verdiensten van deze Directeur Generaal der Fortificatiën van de Republiek der Verenigde Nederlanden. Een vrij stugge man, naar men zegt, maar loot van het Friese Volk, dat zoveel goede en bekwame Nederlanders heeft voortgebracht. Het verzekerde niet alleen de voortzetting van het doorluchte Huis van Nassau op onze troon, doch schonk ons ook in Coehoorn de belangrijkste vestingbouwer in onze geschiedenis, die Hollands Tuin op een reeks van punten verbeterde.

In de geschiedenis van de vaderlandse vestingbouw getuigen de gegevens over de v.m. vestingen Nijmegen, Bergen op Zoom, Breda, Grave, Sas van Gent en Zutphen, alsmede de liniën van Helpman en Doesburg van zijn grote verdienste.

Een tweede gedenkwaardig feit van het jaar was, dat 40 jaren geleden, door de opheffing van o.a. Naarden en Willemstad als vesting, de geesten wakker geschud werden om meer waakzaam te zijn op het behoud van "oude, buiten militair gebruik gestelde vestingwerken".

Dit feit was de aanleiding tot het in het leven roepen van onze Stichting.

Het waren waarschijnlijk de t.m. Kolonel b.d. J.Th. Boeree en de Kapitein der Genie P.W. Scharroo, die het initiatief namen tot het bijeenroepen van een aantal prominente figuren, uit diverse vaderlandse organisaties.

Hoewel de eerste vergadering op 9 november 1927 plaats vond, waar het besluit viel om een stichting, genaamd "MENNO VAN COEHOORN", op te richten, duurde het nog vijf volle jaren eer de statuten voor een notaris werden verleden. Inderdaad, onze Hollandse molens malen nu eenmaal niet zo snel; vandaar dat zij niet zo spoedig warm lopen.

Inmiddels zijn weer vijf en dertig jaren aan dit moment voorbij gegaan en mag de Stichting zich verheugen in een gezond en werkzaam bestaan, waarvan de volgende bladzijden getuigenis mogen afleggen.

Met erkentelijkheid memoreren wij ook weer in dit jaarverslag de belangrijke medewerking, die het dagelijks bestuur van verschillende zijden mocht ondervinden.

Wij denken aan de geldelijke bijdragen van het Rijk, de Provincie Noord-Brabant, vele gemeenten, de donateurs en de begunstigers.

Het zou onze actie zeer ten goede komen wanneer het aantal der laatstgenoemden kon stijgen; gaarne doen wij daartoe een dringend beroep op alle belangstellenden.

Niet minder werd ons werk gestimuleerd door de belangrijke samenwerking met de verschillende officiële instanties, waaronder in het bijzonder te noemen de Rijksdienst voor de Monu-

mentenzorg, de Rijksgebouwendienst, het Staatsbosbeheer en de Dienst der Domeinen en niet te vergeten de inlichtingen van onze correspondenten.

Voor alle medewerking, op welke wijze ontvangen, betuigen wij gaarne onze dank.

BESTUREN

HOOFDBESTUUR

Aan de Beschermheer van de Stichting werd ook dit jaar weer een exemplaar van het jaarverslag aangeboden, waarvoor namens Z.K.H. een dankbetuiging werd ontvangen.

Het lid van het hoofdbestuur, dr. W.J.A. Visser, heeft gemeend zich niet meer voor deze functie verkiesbaar te moeten stellen. In de hierdoor ontstane vacature werd niet voorzien.

Twee organisaties, die krachtens de statuten een vertegenwoordiger in het hoofdbestuur hebben, ondergingen een naamsverandering. Het "Ned. Instituut voor Volkshuisvesting en Stedebouw" kreeg de naam "Nederlands Instituut voor de Ruimtelijke Ordening", de "Rijksdienst voor het Nationale Plan" werd: "Rijksplanologische Dienst".

DAGELIJKS BESTUUR

In het daartoe door de Directeur-Generaal van de Rijksgebouwendienst te 's-Gravenhage welwillend beschikbaar gestelde lokaal werden eens per maand de vergaderingen van het dagelijks bestuur gehouden. In hetzelfde lokaal wordt tevens het archief, alsmede de boeken en prentenverzameling van de Stichting bewaard.

De samenstelling van het dagelijks bestuur onderging geen verandering.

JAARVERGADERING VAN HET HOOFDBESTUUR

Op woensdag 11 mei werd, in de hiervoor door de Hoofddirecteur van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg welwillend beschikbaar gestelde vergaderzaal, de jaarlijkse vergadering van het hoofdbestuur gehouden.

Aanwezig waren 22 leden, inclusief de leden van het dagelijks bestuur, terwijl 9 leden bericht van verhindering hadden gezonden.

Wegens ziekte van de voorzitter, de heer L.J.

Spanjaerdts Speckman, werd deze bijeenkomst geleid door de ondervoorzitter de heer Ch.C. van der Vlis.

In zijn openingswoord deelde de voorzitter mede dat de heer Spanjaerdts Speckman aan de beteren-de hand was en memoreerde hij de tachtigste verjaardag van de adviseur, de heer W.H. Schukking, terwijl hij zijn voldoening er over uit-sprak dat de secretaris na een lange afwezigheid in het buitenland, zijn functie in het dagelijks bestuur weer heeft mogen opvatten. Uit de ingekomen stukken bleek dat het lid van het hoofdbestuur, dr. W.J.A. Visser, de wens te kennen had gegeven niet meer te worden herkozen, hetgeen met een woord van dank aan de betrokkene voor de medewerking in het bestuur, voor kennisgeving werd aangenomen.

Bij de bespreking van het jaarverslag kwamen de volgende zaken ter sprake:

1. de afgravingen aan het v.m. fort te IJmuiden, in verband met de uitbreiding van de kanaalmond;
2. de liniewal in de Haarlemmermeer-polder, waarover tussen de Dienst der Domeinen en de betrokken gemeente onderhandelingen gaande zijn;
3. het bevorderen van een verhoging van de Rijks-subsidie voor het onderhoud van de vestingwerken van Willemstad, in verband met de hoog nodige voorzieningen aan grachten en beplantingen;
4. het nog steeds wachten op de vernieuwing der op 31 december 1964 verstreken erfpacht-overeenkomst betreffende Willemstad;
5. het behoud van het uitzicht op de vestingwerken van Naarden, bij de aanleg van de nieuwe Rijksweg om de Noord aldaar.

Het tekort op de rekening Willemstad, groot f 9.039,38, was oorzaak dat de algemene rekening van de Stichting moest sluiten met een saldo-verlies van f 7.669,43.

De accoord-verklaring van de commissie tot het controleren van de boekhouding ging gepaard met

het advies aan het dagelijks bestuur, een eenvoudiger opzet van de boekhouding van de Stichting te bevorderen.

Vervolgens werd het dagelijks bestuur décharge verleend over het in 1965 gevoerde beheer.

In de kascontrole-commissie voor het jaar 1966 werden benoemd de heren W.F.K. Engelbrecht, ir. H. Weezeman en J.L.H.A. Antoni.

Bij het agendapunt "verkiezingen" werden, behalve dr. W.J.A. Visser, de aftredende leden van het hoofdbestuur en het dagelijks bestuur herkozen.

Een geanimeerde rondvraag bracht verschillende onderwerpen onder de aandacht van de vergadering, o.a.:

1. de destijds op bevel van Koning Willem III in het Kon. Park Het Loo aangelegde fortjes die enige tijd (maanden) waren bewapend en bemand met militairen in persoonlijke dienst van Z.M.,
2. de plannen te Utrecht, in verband met het verbeteren van de verkeersmogelijkheden aldaar en waarbij de v.m. singelgrachten gevaar lopen te worden gedempt,
3. de mogelijke aantasting van het v.m. fort aan de Liebrug in verband met de aanleg van een provinciale weg aldaar,
4. de restauratie van de v.m. stadsmuren te Zwolle,
5. gepleit werd voor het doen verdwijnen van de z.g. "Kippebrug" over de vestinggracht voor het bastion Turfpoort te Naarden, omdat deze een vestingbouwkundig monstrum is en niet meer nodig is voor het doel waarvoor deze loopbrug werd aangelegd,
6. mededelingen over het verlaat verschijnen van de aflevering Zuid-Holland van de Atlas,
7. aanbod tot het plaatsen van een propaganda-artikel over de Stichting in het blad "De Nederlandse Gemeente",
8. Inlichtingen over de toestand van het v.m. pantserfort op het Pampus, welke het onmogelijk

- lijk doet zijn er eventueel een excursie te organiseren,
9. Willemstad heeft een straat gekregen die de naam "MENNO VAN COEHOORN" draagt,
 10. tenslotte werd besloten in het vervolg aan andere organisaties, die ook excursies houden, tijdig bericht te zenden wanneer onze stichting deze organiseert.

FINANCIËEL OVERZICHT

Onderstaand volgt een overzicht van de baten en lasten van de Stichting betreffende het jaar 1966 (te Uwer oriëntatie zijn eveneens de desbetreffende bedragen van het jaar 1965 vermeld).

De exploitatie van "Willemstad" is afzonderlijk aangegeven. In 1965 beliep het nadelig saldo van "Willemstad" f 9.039,36, dat geheel ten laste van de Stichting is gekomen. Aangezien, in 1966, de exploitatie een voordelig saldo heeft opgeleverd, beloopt het uiteindelijk ten laste van de Stichting gekomen saldo per 31-12-1966:

nadelig saldo "Willemstad" 1965	f 9.039,36
voordelig saldo "Willemstad" 1966	<u> " 2.181,90</u>
	f 6.857,46
	=====

Verwacht kan worden, dat de lonen en sociale lasten van "Willemstad" een stijging zullen vertonen en mitsdien het nadelig saldo een accres zal aangeven. Het Bestuur is ter zake diligent en zal op een verhoging van de Rijksbijdrage aandringen, aangezien de Stichting de ongedekte verliezen van "Willemstad" niet voor haar rekening kan nemen.

	L A S T E N		B A T E N	
	1966	1965	1966	1965
Contributies			2.716,50	2.173,50
Interest			931,70	926,76
Bijdragen derden	35,--	35,--		
Secretariaat	631,27	188,98		
Diverse kosten	1.067,27	512,35		
Toevoeging aan fondsen	1.043,--	994,--		
	2.776,54	1.730,33	3.648,20	3.100,26
Voordelig Saldo	871,66	1.369,93		
	3.648,20	3.100,26	3.648,20	3.100,26
WILLEMSTAD Div. opbr.			488,50	1.212,50
Bijdragen Rijk en Provincie			11.100,--	7.100,--
Lonen, sociale lasten	8.963,29	6.336,78		
Div. onderhoud	57,40	10.973,56		
Diverse kosten	385,91	41,52		
	9.406,60	17.351,86	11.588,50	8.312,50
Voordelig / Nadelig Saldo	2.181,90			9.039,36
	11.588,50	17.351,86	11.588,50	17.351,86
Totaal Voordelig / Nadelig Saldo	3.053,56			7.669,43

STUDIE-COMMISSIE

De samenstelling van de commissie was:

Voorz.: W.H. Schukking te 's-Gravenhage

Secr. : C.A. de Bruijn te Oegstgeest

Leden : dr. J. Belonje te Alkmaar

A.H. Mohr te Ede

L.J. Spanjaerdt Speckman te 's-Gravenhage.

Door de ziekte van een der leden van de commissie, die de beschrijving en de documentatie van de kleine werken en linies verzorgt, werd de voltooiing van de aflevering Zuid-Holland van de "Atlas van historische vestingwerken in Nederland", belangrijk vertraagd.

Teneinde de algehele voltooiing van de Atlas (er dienen nog drie provincies te worden behandeld) voor de toekomst veilig te stellen, zal het noodzakelijk zijn, de in leeftijd verouderende commissie door het aantrekken van nieuwe krachten te verjongen en te verbreden. Ook dit jaar werd weer medewerking verleend aan de kunst-historische inventarisatie-commissie van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, in verband met plaatsing van historische vestingwerken op de monumentenlijst.

De heer W.H. Schukking heeft wegens gevorderde leeftijd besloten zich als voorzitter en lid uit de studie-commissie terug te trekken zodra de aflevering Zuid-Holland van de Atlas zal zijn verschenen.

CORRESPONDENTEN

Verschillende correspondenten hebben ook weer in het verslagjaar op actieve en lofwaardige wijze hun medewerking verleend door het geven van adviezen en waarschuwingen betreffende objecten in hun rayon.

Het rayon Noord-Brabant werd gesplitst.

De heer dr. J.S. van Wieringen te Geldrop vonden wij bereid het correspondentschap voor oostelijk Noord-Brabant en Noord-Limburg op zich te

nemen.

De heer R.J.G.M. van Hasselt te Roosendaal blijft zijn zorgen uitstrekken over westelijk Noord-Brabant, uitgezonderd de vesting Willemstad en omliggende werken.

Een bijzonder woord van dank wordt gericht aan de heer W. Maris J.Azn. te Willemstad, die niet alleen het toezicht, doch voor het grootste deel ook het beheer van de vestingwerken aldaar namens de Stichting verzorgt, en dat met veel lof.

CONTACTEN, PROPAGANDA ENZ.

Doordat de heren jhr. ir. Six van Wimmenum en C.A. de Bruijn zitting hebben in het bestuur van de Stichting Vrienden van de Vesting Naarden en de heer J.J. de Wolf in dat van de Stichting Recreatie, bestaat een doorlopend contact met deze organisaties.

Door publicatie-uitwisseling wordt contact onderhouden met:

het Ned. Cultuurhistorisch Instituut te Pretoria,
de Simon Stevinstichting te Antwerpen,
het Prov. Gen. voor Kunsten en Wetenschappen in de provincie Noord-Brabant en
de Ned. Ver. ter beoefening van de militaire historie.

Leden van ons dagelijks bestuur, de heren W.H. Schukking, adviseur en ir. Ch.C. van der Vlis, ondervoorzitter, hielden lezingen op de, in september te Amsterdam door de Bond Heemschut georganiseerde cursus over Monumentenzorg, bestemd voor deelnemers uit het Groot Nederlands taalgebied.

Op 3 september hield de Simon Stevinstichting (België) een excursie naar de v.m. vestingsteden Menen en Ieper in Zuid-Vlaanderen.

Door middel van een rondschrijven werden onze donateurs en begunstigers hiervan op de hoogte gesteld en tot deelneming uitgenodigd.

Een vijftal van onze begunstigers nam aan deze

excursie deel.

Aan alle gemeentebesturen, die vestingwerken in hun territoir hebben, welke in het jaarverslag van 1965 genoemd werden, werd een exemplaar van dit jaarverslag gezonden, vergezeld van inlichtingen over het werk van de Stichting.

Door enkele dier besturen werd hierop gereageerd met het zich opgeven als donateur, terwijl anderen dit in het vooruitzicht stelden.

DONATEURS

Het aantal donateurs werd uitgebreid met:

Gemeente Heusden,

Ned. Ver. ter beoefening van de militaire historie te Leidschendam,

Zeeuws Genootschap der Wetenschappen te Middelburg,

Kunsthistorisch Instituut aan de Rijks Universiteit te Utrecht.

BEGUNSTIGERS

Aanmeldingen:

mr. H.E. Pfaff te Bloemendaal, hoofdbestuurslid

H.K. Duhoux te Rotterdam, hoofdbestuurslid

G.Th. Geilswijk te Amsterdam

W. van Dijk te Wapenveld (Gld.)

C. Melse te Heemstede

J.C.C. Burger te Rijswijk (Z.H.)

H. Tieskens te Breda

S.R. Hermanides te Naarden

mevr. M.J. Makkink-van Eck te 's-Gravenhage.

AFSCHRIJVINGEN

wegens overlijden:

A. Burgdorffer te 's-Gravenhage

W.P. van den Abeelen te Huizen

P.L.G. Doorman te 's-Gravenhage

wegens bedanken enz.:

K. Stougie te Gouda

J.H. Kreyenbroek te Laren (N.H.)

mevr. A.J. Polak-Borger te Rotterdam

W. Timmers te Willemstad

P. van Noortwijk te Hilversum

mr. S. van Eyk van Heslinga te 's-Gravenhage

jhr. ir. J.W. Storm van 's Gravesande te Arnhem

drs. A.L. Heldens te Halsteren (N.Br.)

D. Philips te Veenendaal

ir. F.D. Pigeaud te Hilversum

W.H. van Sandick te Haren (Gr.)

RECAPITULATIE

	<i>Donateurs</i>	<i>Begunstigers</i>
Aanmeldingen	4	9
Afgevoerd	-	11
Winst	4	--
Verlies	-	2
Aantal per 31-12-'66:	57	248

EXCURSIE

Een gezelschap van 61 personen had zich op zaterdag 11 juni, op het zonovergoten stationsplein van Zwolle verzameld, wachtende op de autobussen die hen die dag zouden voeren door Zwolle en naar de voormalige vestingplaatsen Kampen, Hasselt en Hattem.

Het was een uitgezochte warme dag waardoor nog verschillende oudere kandidaten voor deze excursie op het laatste ogenblik hadden afgezegd.

Het eerste doel was de ontvangst op het stadhuis van Zwolle waar burgemeester J.A.F. Boelen in een met historische gegevens doorspekte redevoering, de deelnemers (-sters) aan de excursie een hartelijk welkom toeriep. Vervolgens voerde de architect Th.G. Verlaan het woord en gaf een uiteenzetting over de restauratie der blootgelegde middeleeuwse stadsmuur en de conservering van andere resten van de v.m. vestingwerken van

Zwolle.

Het aanbieden van verversingen en de beantwoording van het welkomstwoord van de burgemeester door onze ondervoorzitter, de heer Ch.C. van der Vlis, besloot deze korte samenkomst in het stadhuis.

Het bezoek aan de restauratie-werkzaamheden van de v.m. stadsmuur gaf een beeld van de goede zorgen welke het Zwolse gemeentebestuur aan de dag legt voor het behoud van de oude vestingmonumenten van de stad.

In de Stadsherberg aan de oude IJsselbrug in Kampen wachtte het gezelschap een gezellige lunch, waarna een bezoek volgde aan het fraaie 15e eeuwse stadhuis, met zijn mooie Schepenzaal. Hier werd ons de nodige historische uitleg gegeven.

Een tocht langs de drie laatmiddeleeuwse stadspoorten besloot het bezoek aan deze oude Hansestad.

Jammer dat, door oponthoud hier en daar, het programma enigszins was verlaet, zodat Burgemeester M.H. Malcorps van Hasselt ruim een uur moest wachten vóór de bussen van Menno van Coehoorn het stadje kwamen binnen rollen.

Gelukkig was de secretaris van de Stichting met zijn vrouw reeds tijdig vooruit gereden, zodat de burgemeester op het oponthoud kon worden voorbereid.

De ontvangst op het Raadhuis was dan ook niet minder hartelijk toen het gezelschap tenslotte daar arriveerde en de burgemeester de aanwezigen kon rondleiden door het kleine museum aldaar. Na een korte wandeling langs de v.m. Vischpoort, met aan weerszijden de overblijfselen der v.m. muren, werden de plaatsen in de bussen weer ingenomen en vertrok het gezelschap om, via de oostzijde van het Zwartewater, tenslotte Zwolle weer te bereiken.

Om der wille van de tijd kon het laatste gedeelte van de voorgenomen tocht, n.l. het bezoek aan het oude Hattem, niet worden uitgevoerd.

In de "Buiten Sociëteit" te Zwolle werd de thee gebruikt waarna de excursie werd ontbonden en de deelnemers met een "tot weerziens" afscheid van elkander namen om de reis naar huis weer aan te vangen.

SCHENKINGEN

werden ontvangen van:

J.L.H.A. Antoni te Vught,
kleurenbijlage met luchtfoto's van 6 Nederlandse vestingen,

W.P. Vemer te Hengelo,
"Kroniek van Groenlo" van de schrijver,

dr. A.C.J. de Vrankrijker te Bussum,
"De historie van de vesting Naarden", van de schrijver,

J. Rotteveel te Etobicoke (Toronto-Canada),
foto's van opgravingen te Rotterdam,
folder v.m. vestingstad Zons (W. Duitsl.),

mr. M.G.L. van Schouwenburg te Zwolle,
enkele prentbriefkaarten van de vestingwerken van Le Quesnoy (Fr.),

H.C. Tesink te Zwolle,
gids van de v.m. Deense vestingstad Trelleborg
en folder betreffende een v.m. Vikingburcht,

Ned. Leger- en Wapenmuseum "Gen. Hofer" te
Leiden,
"Armamentaria" I (Wapens en uniformen),

Simon Stevin Stichting in België,
"Belgische Militaire Tijdingen", waarin artikel
over "Belegering van Namen in 1692",

dr. J. Belonje te Alkmaar,
foto's van Batterij aan de IJweg, een v.m.
munitiemagazijn aan de Assendelfter Zeedijk,
een v.m. Duits bunkerdoorp, en het Fort Pannerden,

dr. T. Potjewijd te Winschoten,

div. afdrukken van v.m. vestingplans van Winschoten,

A.L. Thierens te Garderen,
luchtfoto's van de vestingwerken Loevestein en Vuren, en prentbriefkaarten van Gorinchem.

ONTVANGEN JAARVERSLAGEN

De Stichting "De Hollandsche Molen"
Stichting Recreatie
Kastelenstichting
Stichting "Oud Drenthe"
Alg. Ned. Ver. V.V.V.
Stichting Historisch Boerderij-onderzoek
Provinciaal Genootschap Noord-Brabant
Staatsbosbeheer
Kon. Nederlandse Heide Maatschappij
Archivaris der Gemeente Breda
Vereniging "Hendrick de Keyser"
Stichting Vrienden van de Vesting Naarden
Ned. Leger- en Wapenmuseum "Generaal Hofer"
Ned. Cultuurhistorisch Instituut-Pretoria
Sectie Krijgsgeschiedenis en Ceremonieel
Oudheidkundige Kring "De Oranjeboom" Breda
Simon Stevin Stichting - België

ONTVANGEN PERIODIEKEN

Bulletin en Nieuws Bulletin van de Kon. Ned.
Oudheidkundige Bond,
Ons Leger van de Kon. Ned. Ver. "Ons Leger",
Maasgouw van het Limburgs Geschied- en Oudheid-
kundig Genootschap,
Publications, idem,
Heemschut van de Bond Heemschut,
Brabantia van het Provinciaal Genootschap van
Kunsten en Wetenschappen in Brabant,
Spiegel Historael,
Natuur en Landschap van de Contactcommissie voor
Natuur- en Landschapsbescherming,
Verkeerstechiek van de Kon. Ned. Toeristenbond
ANWB.

MEDEDELINGEN OVER HISTORISCHE VESTINGWERKEN

F R I E S L A N D

LEEUWARDEN

Ten oosten van Leeuwarden, aan de rijksweg naar Groningen, liggen nog enkele overblijfselen van de v.m. Schans bij de Wielen.

De vrees dat deze resten door wegverbetering ter plaatse gevaar lopen te worden opgeruimd, bleek volgens nadere berichten ongegrond.

G E L D E R L A N D

APELDOORN

Uit een door de secretaris ingesteld onderzoek in het Koninklijk Huisarchief en het archief der gemeente Apeldoorn is gebleken, dat in de jaren 1854-'55, in opdracht van Z.M. Koning Willem III, in het Koninklijk Park Het Loo, ten z.w., ten w. en ten n.w. van het Paleis, zijn aangelegd een drietal versterkingen. Het waren de forten genaamd Wissel, Java en Frederik Hendrik. Ondanks de grote bedragen (door de Koning uit eigen middelen betaald) die hiermede gemoeid zijn geweest en ondanks het feit dat zij een kort oogenblik met vuurmonden bewapend en met manschappen bezet zijn geweest, hadden deze forten geen betekenis voor de landsverdediging.

DOESBURG, Linie van

Aan de Rijksdienst voor de Monumentenzorg werd geadviseerd bezwaren in te brengen tegen het uitbaggeren en later ophogen van een stuk grond, deel uitmakende van een vóór de Lage Linie gelegen terrein, daar dit een aantasting van de oorspronkelijke situatie betekent.

Overeenkomstig dit advies werd het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk

door Monumentenzorg ingelicht.

GROENLO

Via onze begunstiger, de heer Steenbergen ter plaatse, werd bericht ontvangen van het voornemen om aan de Hooymanssingel een paviljoen te bouwen.

Het terrein maakt deel uit van de v.m. vestingwerken en staat op het bestemmingsplan aangegeven als "openbaar groen".

Inmiddels werd vernomen dat het provinciaal bestuur bezwaar heeft gemaakt, zodat de plannen vermoedelijk geen doorgang zullen vinden.

LENT

Op het bericht, dat door de Dienst der Domeinen een kazemat met ondergrond aan de Waalbandijk te koop werd aangeboden, werd door onze correspondent in dit rayon een onderzoek ingesteld naar dit object. Het bleek een uit de jaren 1939-'40 daterende kazemat te zijn, zonder historische betekenis.

Tevens werd ons bericht dat de "Werken boven en beneden Lent" nog in behoorlijke staat verkeren.

NIJMEGEN

Door de Dienst Gemeentewerken (ir. C. Pouderoyen) werd ter beoordeling een vereenvoudigd plan ingediend tot consolidatie van een gedeelte walmuur met in slechte toestand verkerend rondel en hangtorentje, bij het Kronenburgerpark. Dit plan kwam in de plaats van een reeds eerder ingediend, en naar het oordeel van onze Stichting en van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg te ingrijpend plan van wijlen architect Deur.

PANNERDEN, Fort

In verband met een ontvangen bericht van de Dienst der Domeinen te Nijmegen over de ver-

moedelijke verkoop van dit v.m. pantserfort, werd de Rijksdienst voor de Monumentenzorg gewaar-schuwde, die vervolgens de Inspecteur der Domeinen te Nijmegen heeft gewezen op het belang van dit v.m. fort als monument van militaire bouwkunst.

WAGENINGEN

Naar aanleiding van een informatie over het plaatsen van v.m. vestingwerken van Wageningen op de Monumentenlijst, heeft onze adviseur, de heer W.H. Schukking ter plaatse een bezoek gebracht.

Het was het dagelijks bestuur opgevallen dat van de v.m. bastions alleen het Junusbolwerk op de ontwerplijst was geplaatst, en de beide andere niet.

Bij het bezoek bleek dat de bedoelde twee bastions na 1945 sterk afgevlakt zijn.

Het is te betreuren, maar begrijpelijk dat zij niet voor bescherming worden voorgedragen.

De tot plantsoenen omgevormde bastions maken overigens een verwaarloosde indruk.

In een schrijven heeft het dagelijks bestuur bij het gemeentebestuur gepleit voor verbetering.

WESTERVOORT, Fort bij

Naar aanleiding van een bericht over de vermoedelijke verkoop van dit fort door de Dienst der Domeinen werden door Monumentenzorg inlichtingen gevraagd.

ZUTPHEN

Gedeputeerde Staten van Gelderland hebben aan het Waterschap van de Berkel bericht dat het z.g. Hoornwerk te Zutphen, waarvan de Cabinetsgracht een onderdeel vormt, een beschermd monument is en dat voor wijziging van de situatie ter plaatse de toestemming van de Minister wordt vereist. Geadviseerd werd ter zake over-

leg te plegen met de Rijksdienst voor de Monumentenzorg.

U T R E C H T

GREBBELINIE

V.m. Fort BUURSTEEG.

Aan Staatsbosbeheer, dat een beplantingsplan gereedmaakte, werden aanwijzingen verstrekt nopens het plaatsen van bomen en struiken op verdedigingswerken.

Van verschillende zijden werd gewezen op de zeer verwaarloosde toestand waarin zich de meeste v.m. werken van de Linie bevinden.

Helaas moet worden vastgesteld dat noch de Stichting, noch het Rijk thans over de middelen beschikt om aan de toestand van verwaarlozing een einde te maken.

NIEUWER TER AA

Nabij dit gehucht heeft een verdedigingswerk gelegen van de Oude Hollandse Waterlinie, n.l. de Linie van Ter Aa.

De Consulent van het Staatsbosbeheer te Zeist, die bezig is met de voorbereidende maatregelen voor ruilverkaveling in deze omgeving, maakte het dagelijks bestuur attent op het voorkomen van resten van dit werk.

Een bezoek ter plaatse toonde aan dat slechts enige terreinverheffingen en grenssloten over zijn; eventueel herstel moet daarom ook als uitgesloten worden beschouwd.

UTRECHT

Fort RIJNAUWEN.

Volgens kranten-berichten en elders verkregen inlichtingen, zouden plannen in bewerking zijn om dit interessante polygonale fort te doen overgaan van het Ministerie van Defensie naar dat

van Onderwijs en Wetenschappen.

Het zou de bedoeling zijn op het fort een sterrekundig laboratorium en sterrewacht te doen bouwen. Naar de mening van het dagelijks bestuur, welke mening onverkort gedeeld wordt door de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, dient dit voor de historie belangrijke object ongeschonden behouden te blijven.

Aan de Rijksdienst voor de Monumentenzorg is verzocht het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk van een en ander op de hoogte te stellen.

VREDENBURG

Bij graafwerkzaamheden op het Vreeburg te Utrecht zijn enkele, vrij gave resten gevonden van de v.m. dwangburcht "Vredenburg". Door het gemeentearchief zijn voor de documentatie foto's gemaakt, terwijl een publicatie in voorbereiding is.

N O O R D - H O L L A N D

AMSTERDAM, Stelling van

Liniewal door de Haarlemmermeerpolder.

Naar aanleiding van een bij het dagelijks bestuur ingekomen vraag over het mogelijk behoud van de batterij aan de IJweg, dat tal van stuifgaten vertoont, werd het standpunt ingenomen, dat deze wal weinig historische en geen landschappelijke betekenis heeft. Wellicht heeft de wal c.a. nog waterstaatkundige waarde als slaperdijk.

Fort KUDELSTAART.

De Stichting "Vafamil" heeft voor zijn activiteiten de beschikking gekregen over het v.m. fort Kudelstaart om aldaar een watersportcentrum te vestigen.

Na een bezoek ter plaatse meende het dagelijks bestuur geen bezwaren te moeten maken, aange-

zien het benutten van de gracht in de keel van het fort als jachthaven op bevredigende wijze was opgelost.

Forten LIEBRUG en PENNINGSVEEER.

Een dreigende aantasting van de forten Liebrug en Penningsveer, door de aanleg van een nieuwe verkeersweg, had de aandacht van het dagelijks bestuur.

IJMUIDEN

In verband met verbetering van de mond van het Noordzeekanaal moet noodzakelijk het forteiland en een deel van het v.m. pantserfort aldaar worden aangetast.

Pogingen werden in het werk gesteld om de hardstenen naamsteen van het fort te behouden en zo mogelijk de nog aanwezige pantsergalerij.

De resten van dit v.m. verdedigingswerk zijn echter gelegen op een voor bezoekers moeilijk toegankelijk eiland.

Forten VELSEN en SPIJKERBOOR

Uit een onderzoek naar de v.m. pantserkoepels is gebleken dat op het fort Velsen nog 2 van de 3 pantserkoepels aanwezig zijn, elk met kanon van 45 cm, doch zonder sluitstuk. Op het fort Spijkerboor is de koepel met 2 kanonnen van 10 cm nog aanwezig, eveneens zonder de sluitstukken.

BEVERWIJK, Linie van

Een artikel in het personeelsorgaan van de Hoogovens, getiteld "Samen", vestigde nogmaals de aandacht op de v.m. werkjes van deze linie.

Naar aanleiding hiervan werd de aandacht van Monumentenzorg weer eens op deze zaak gevestigd. Het gemeentebestuur van Beverwijk heeft bij het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk bezwaar gemaakt tegen het plaatsen

van lunet nr. 14 (waarin de obelisk) op de Monumentenlijst.

DEN HELDER

De z.g. Linie, officiëel bekend als "Gedekte Gemeenschapsweg", sedert jaren overgedragen aan de gemeente met het doel de Linie te transformeren tot een wandelweg om de oude stad, verkeert, volgens een door ons ontvangen rapport, in een staat van verval.

Het betreffende rapport zegt:

"De taluds zijn op vele plaatsen door spelende jeugd zwaar uitgelopen. Het gras is in geen jaren gemaaid, noch beweid. Op verschillende plaatsen is een wilde begroeiing van heesters ontstaan. Het gras is dermate verwaarloosd, dat men beter van onkruid- dan van grasmat kan spreken.

"De gebouwen zijn onooglijk en smerig. Van de Nederlandse schuilplaatsen is op verschillende plaatsen het pleisterwerk afgevallen, waardoor het brikkenbeton zichtbaar wordt.

"De totale indruk van wal en gebouwen is slecht."

NAARDEN

In het verslagjaar is de restauratie van de bekleedingsmuren van de vesting zover gevorderd, dat het gedeelte tussen de v.m. Pijp en Westbeer (incl.) is gereed gekomen. Jammer is het dat de oorspronkelijk op de muur van de linkerface van het bastion Oudmolen voorkomende z.g. "bloktand" niet opnieuw is aangebracht. Dit muurvlak heeft hierdoor een wat eentonig aanzien gekregen. Via Monumentenzorg is de Rijksgebouwendienst hierop attent gemaakt. De muren van de flank van Oudmolen en de daarbij aansluitende courtine zijn daarop wel van de "bloktand" voorzien, hetgeen het geheel een levendiger karakter geeft. De Rijksgebouwendienst en de aannemer, de Firma Haakman en Zn. te Naarden, mogen met voldoening terug zien op het gereedkomen van dit

proefstuk van restauratie.

De restauratie wordt nu voortgezet met bastion Turfpoort en het watervrij afschermen van de daarin gelegen gebouwen.

Toen de werkzaamheden aan dit bastion begonnen heeft de Gemeente de reeds weer bouwvallig wordende Kippebrug voor het verkeer afgesloten.

Dit uit het jaar 1879 daterende bouwsel, een "monstrum uit vestingbouwkundig oogpunt", zoals het reeds jaren geleden in een artikel over Naardens vestingwerken genoemd werd, is reeds sedert het gereedkomen van de nieuwe uitgang en het afbreken van de brug in de oude weg naar Bussum, overbodig geworden.

Om beide redenen is het dagelijks bestuur daarom van mening dat het obstakel bij de restauratiewerkzaamheden moet verdwijnen. Aan de Minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk is daarom verzocht de vergunning aan de Gemeente op te zeggen.

Uit het jaarverslag van de "Stichting Vrienden van de Vesting Naarden", blijkt dat het Vestingmuseum zich steeds meer in de publieke belangstelling mag verheugen.

De wijze waarop de leider van het Museum, de heer E.D. van Wijngaarden, door het telkens weer bedenken van nieuwe attracties, de expositie weet te vergroten en verfraaien, is hier zeker niet vreemd aan. Het tijdens de bezoeken op bepaalde tijden afvuren van in de Lage Flank, achter embrasures opgestelde oude kanonnen, vormt, vooral voor de jeugd, een hoogtepunt van het bezoek. Wanneer dat later nog eens kan worden uitgevoerd door geuniformeerd personeel, kan dit het bezoek ongetwijfeld stimuleren.

De secretaris werd uitgenodigd zitting te nemen in de commissie voor de recreatie rond het toekomstige Gooimeer, waarvoor bij het gemeentebestuur natuurlijk grote belangstelling bestaat. Aangedrongen werd op het verzorgen van goede,

en vestingbouwkundig verantwoorde, weg- en waterverbindingen tussen de toekomstige recreatiegebieden en de oude vestingstad.

Z U I D - H O L L A N D

GORINCHEM

Naar aanleiding van een ontvangen tekening van Rijkswaterstaat, i.v.m. plannen om een stuk van het Paardewater en de daar aanwezige beer te doen verdwijnen, had de ondervoorzitter een onderhoud met de Burgemeester.

In 1932, toen het gemeentebestuur het Paardewater wilde dempen, is met vereende krachten dit onheil afgewend.

Het desbetreffende raadsbesluit werd eerst geschorst en later vernietigd; nu dreigt opnieuw de situatie bedorven te worden. De beer kan zeer wel in stand blijven.

De Rijksdienst voor de Monumentenzorg is van een en ander op de hoogte gebracht.

Z E E L A N D

MAURITSFORT

Dit v.m. fort, bewoond door de eigenaar, vertoont immer meer sporen van verval. In 1960 kreeg de eigenaar van het Provinciaal Bestuur toestemming om de wallen van het fort tot op twee meter af te graven, mits de oude vorm van deze versterking bewaard werd.

Onze correspondent in Zeeuws Vlaanderen, die de toestand ter plaatse heeft opgenomen, rapporteerde:

"Mauritsfort toont inderdaad degradaties. Per-
"soonlijk vond ik het trouwens helemaal een
"trieste boel. Hier en daar beschadigingen,
"verval, de waterpartijen vervuild, enz."

De boer-eigenaar is niet verplicht de zaak te

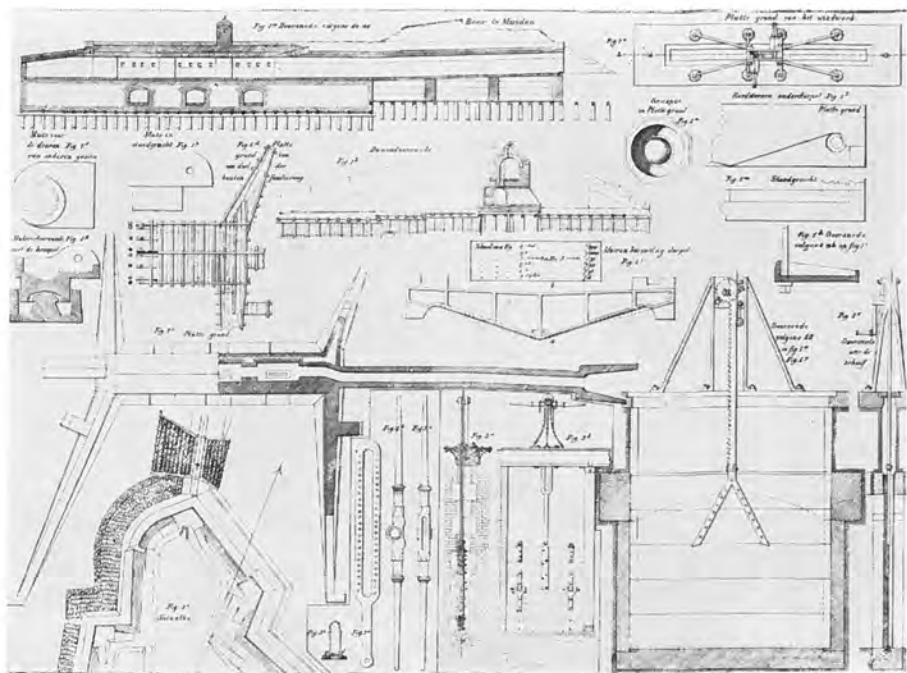
I. MUIDEN. Westbeer met monnik.
foto: Dr. J. Belonje.

II. KAMPEN. Broederpoort (Stadszijde).
foto: Rijksdienst van de Monumentenzorg.

III. KAMPEN. Cellebroederspoort (Veldzijde).
foto: Rijksdienst van de Monumentenzorg.

IV. MUIDEN. Oostbeer in onderdelen.

fotocopie: Waterbouwkunde IIe Deel Plaat XXXVI.

restaureren. Hij mag de wal tot op twee meter afgraven en maakt van deze vergunning bij tijd en wijle gebruik, waardoor de wal er als een doorlopende "kameelsrug" komt uit te zien.

IJZENDIJKKE

Op 24 juni van het verslagjaar werd het geres- taureerde ravelijn, op feestelijke wijze aan de burgerij overgedragen, waarbij op uitnodiging van het Gemeentebestuur de leden Six en Schukking van het dagelijks bestuur van de Stichting aan- wezig zijn geweest.

De beplanting is naar het oordeel van de adviseur nog niet geheel naar wens. Het is de bedoeling van de Burgemeester echter, deze kwestie nog eens met het dagelijks bestuur te komen bespreken.

N O O R D - B R A B A N T

BOXTEL (Redoutes)

De voorzitter stelde in het A.R.A. en in de Kon. Bibl. een onderzoek in naar de reeds in onze jaar- verslagen 1946-'47 ter sprake gebrachte redoutes in de omgeving van Boxtel. Zij bleken te dateren van 1839.

GEERTRUIDENBERG

De Rijksdienst voor de Monumentenzorg kon tijdig worden ingelicht over een huis aan huis-actie ter plaatse om steun te verkrijgen in een poging het gemeentebestuur te winnen voor het maken van plannen om op de v.m. vestingwerken een park aan te leggen met fonteinen en feestverlichting.

GRAVE

In verband met de voorbereidende werkzaamheden voor een mogelijke restauratie van de Hampoort werden met de Rijksgebouwendienst enkele bespre- kingen gevoerd over het uitwendig aanzien van

deze poort.

Terzake van een ontvangen brief over een dreigende afsluiting van de veldzijde van de poort, werd aan Monumentenzorg gevraagd daar aandacht aan te besteden, waarop een geruststellend antwoord werd ontvangen.

's-HERTOGENBOSCH

Volgens een uitvoerig rapport van ons hoofdbestuurslid, de heer J.L.H.A. Antoni te Vught, over het zgn. structuurplan voor de stad 's-Hertogenbosch is gebleken dat er, behalve de geprojecteerde voetbrug over de v.m. vestinggracht naast het bastion Oranje, veel belangrijker en veel ernstiger aantastingen van deze vestingwerken in het vooruitzicht staan. Zo zal de stenen muur tussen de bastions Oranje en Vught moeten verdwijnen ten behoeve van een brede verkeersweg. De rechterflank van bastion Oranje en de linkerflank van bastion Vught zullen worden ingekort.

Verder heeft de gemeente het v.m. fort Orthen gekocht. De Citadel Papenbril is nog in handen van de Dienst der Domeinen.

Teneinde stelling te kunnen nemen tegen deze en mogelijk komende aantastingen heeft het dagelijks bestuur zich om bijstand gewend tot de Afd. Stedebouw van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg.

HEUSDEN

Na het gestelde in het vorige jaarverslag over de nieuw te ontwerpen jachthaven in de bestaande vluchthaven van Heusden, is in het begin van het jaar een deputatie uit deze stad, bestaande uit een vertegenwoordiger van de Grontmy, de stadsarchitect en twee leden van de raadscommissie voor de aanleg van een watersportcentrum, in de vergadering van het dagelijks bestuur verschenen om aan de hand van de tekeningen de nieuwe plannen uiteen te zetten.

Na uitvoerige bespreking werden de plannen in

beginsel door het dagelijks bestuur aanvaard en werd de initiatiefnemers aangeraden een duidelijke tekening te doen vervaardigen en deze ter goedkeuring aan het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk aan te bieden.

In verband met het plan van het Streekmuseum om maquettes te doen vervaardigen van de vestingen Heusden en Woudrichem, werden aan het bestuur van dit museum de nodige copieën van tekeningen uit het stichtingsarchief beschikbaar gesteld.

KLUNDERT

Naar aanleiding van een bij het dagelijks bestuur ingekomen opmerking over de zeer slechte toestand van de v.m. vestingbeer vōor het gerestaureerde Kroonwerk, werd aan de Rijksdienst voor de Monumentenzorg bericht.

Door de Rijksdienst werd daarop een onderzoek ingesteld naar de toestand van de beer.

Gebleken is dat na de restauratie van het tussen de beide monniken gelegen gedeelte van de beer en het rechtzetten van beide monniken, in 1959, de werkzaamheden zijn gestopt in verband met gebrek aan geld.

De toestand van het noordelijk gedeelte van de beer is inderdaad slecht, doch niet hopeloos. Helaas is herstel voorlopig niet te verwachten, daar de gemeente niet over de nodige gelden beschikt.

STEENBERGEN

Door het Staatsbosbeheer, consulentschap Bergen op Zoom, is een plan opgesteld tot het gedeeltelijk restaureren van de stadswallen.

Daar het plan in het geheel niet historisch is opgezet, doch grotendeels op persoonlijke fantasie berust, is hiertegen bezwaar gemaakt.

WILLEMSTAD

Hoewel de Stichting in het begin van het verslagjaar nogmaals schriftelijk de wens heeft te kennen gegeven weer als erfpachter (eerste termijn op 31 december 1964 verstreken) te willen optreden, was deze kwestie op 31 dec. 1966 nog niet geregeld.

Wel werd de correspondent van de Stichting ter plaatse, de heer W. Maris J.Az., door de Hoofdinspecteur der Domeinen te 's-Hertogenbosch, gemachtigd in alle zaken de vestingwerken betreffende in zijn naam op te treden.

Het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk verleende aan de Stichting, ten behoeve van het onderhoud der v.m. vestingwerken, een subsidie van f 7000,--, later, in verband met het grote tekort op de exploitatierekening van 1965, verhoogd met f 2000,--.

Op 1 februari van het verslagjaar trad als nieuwe arbeider in dienst van de Stichting, de heer De Kok.

Na ministeriële goedkeuring werd aan de plaatselijke Padvindersgroep "Jan van Glymes" toestemming verleend tot gebruik van bastion VII en de Kleine Singel, en daar honken te plaatsen als onderkomen voor meisjes- en jongens-groepen. Het inrichten van bastion VII is op een teleurstelling uitgelopen. De Hoofdinspecteur overweegt, naar verluidt, aan de jongensgroepen het v.m. Kruithuis in bastion IV in gebruik te geven. Het bastion VII zal dan door de padvinders in de oude toestand moeten worden opgeleverd.

De Gemeente overweegt een aanvraag in te dienen om op/in bastion III een kinderspeelplaats in te mogen richten. Dit zal met zich mee brengen het bouwen van zandbakken, klimrekken enz. Tevens zal een voldoende afscherming van de wallen moeten worden aangebracht tegen zeker te

verwachten vernielingen door de jeugd. Vandaar dat ook het nodige toezicht zal moeten worden gegarandeerd.

WOUDRICHEM

Na het binnenkomen van berichten over de steeds toenemende verwaarlozing van de wallen der v.m. vesting Woudrichem, hebben de Bond Heemschut en onze Stichting zich met een adres tot de Minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk gewend, Z.E. in overweging gevende zich te verstaan met zijn ambtgenoot van Financiën, ten-einde te bewerkstelligen dat de Dienst der Domeinen jaarlijks een klein bedrag ter beschikking wordt gesteld om daarmee enig onderhoud aan de wallen te kunnen uitvoeren.

De Gemeente wil de wallen wel in eigendom overnemen, maar eerst nadat deze in een meer toonbare staat zijn gebracht en een jaarlijkse subsidie voor verder onderhoud zou verzekerd zijn. Gebrek aan geldmiddelen staat deze oplossing van het vraagstuk in de weg.

L I M B U R G

MAASTRICHT

Het Gemeentebestuur heeft ons bericht:

1. dat in de Hoge Fronten de naamsteen Zeeland weer is ingemetseld,
2. dat het in de bedoeling ligt de voorzieningen aan de aarden berm ter weerszijde van de "Poort Waarachtig" op te nemen in het plan voor de reconstructie van het Stadspark,
3. dat het van mening is dat, in het nieuwe Stadspark, geen zinvolle plaats kan worden ingeruimd voor een herplaatsing van de resten van de Tamboer aan de Jeker,
4. dat nagegaan zal worden in hoeverre het mogelijk zal zijn de vroegere vestingbeer nabij de Helpoort te herbouwen en in het plan voor

het Stadspark op te nemen.

In de loop van het jaar is de restauratie van de z.g. Jezuietenwal begonnen en gereedgekomen. Hiermede is door de aannemer Godfroy, onder toezicht van Monumentenzorg, uitstekend werk geleverd. Dit gedeelte van de tweede ommuring, gelegen nabij de berenkuil in het Aldenhofpark, kan er nu weer een geruime tijd tegen, temeer daar men alle bomen gekapt heeft, die het metselwerk in gevaar zouden kunnen brengen.

Door de architect Schellinx en de Fa. Gebr. Theunissen is tevens bijzonder goed werk geleverd bij de werkzaamheden aan een fragment van de eerste (XIIIde eeuwse) ommuring, gelegen in de tuin van de Zusters Onder de Bogen.

Het betreft hier een 25 tot 30 m lang muurgedeelte, dat vermoedelijk vanwege het weggraven van de aarden berm tegen de muurvoet, plm. 40 cm. was gaan overhellen. De enige tijd geleden begonnen consolidatie- en herstelwerkzaamheden waren tegen het eind van 1966 de voltooiing nabij. Men heeft de muur met zware houten balken gestut, en meter voor meter, tussen de onderkant van de muur en de 2 à 3 meter dieper gelegen vaste grond, een funderingsmuur van beton gemaakt, waarvan het onderstuk ca. 1 m voor de muur uitspringt, waardoor het instortingsgevaar nu wel zal zijn bezworen. Ook deze werkzaamheden werden onder toezicht van Monumentenzorg verricht.

In het najaar is de Rijkswaterstaat begonnen met het blootleggen van het metselwerk van het bastion Randwijck en van de eveneens op het eiland St. Pieter gelegen restant van de Franse Redoute uit de jaren 1673-1678.

Onze correspondent ter plaatse, de heer L.J. Morreau, heeft in gezelschap van een ingenieur van Rijkswaterstaat de restanten bezocht en onze wensen, ten aanzien van het in tekening enz. brengen van deze overblijfselen, die door de a.s.

normalisatie van de Maas aldaar zullen moeten verdwijnen, overgebracht.

Waterstaat heeft zich hiervoor zeer veel moeite gegeven om de Stichting ter wille te zijn, waarvoor van deze plaats een woord van dank.

De secretaris en de correspondent hebben, op een zeer slechte dag in het najaar, een Finse gast-studente in de kunstgeschiedenis aan de Leidse Universiteit rondgeleid langs de vestingresten van Maastricht en daarbij ook de Hoge Fronten bezocht. Het laatste deel van deze excursie was voor hen lang niet een eer. Dit, toch wel zeer spectaculaire deel van de v.m. Maastrichtse vestingwerken, verkeert thans n.l. in een ernstige staat van verwaarlozing en vervuiling.

Blijkbaar wordt het terrein, door de omwonenden, als vuilnisstortplaats gebruikt, hetgeen heel gemakkelijk kan geschieden, aangezien aan de zijde van de stad zo goed als geen behoorlijke afsluiting aanwezig is.

De alles overwoekerende plantengroei, vooral die op en tussen het metselwerk, zal restauratie van het nog aanwezige muurwerk steeds meer bemoeilijken en kostbaarder maken. De kans wordt steeds kleiner dat de hiervoor benodigde gelden ter beschikking kunnen worden gesteld.

De toegangen tot het mijngangenstelsel, die een aantal jaren geleden met zoveel zorg zijn afgesloten, zijn op verschillende plaatsen weer opengebroken. Iedereen, dus ook het vernielzuchtige element onder de jeugd, heeft hierdoor in deze gangen vrij spel. Iedereen die de gangen van nabij kent zal moeten erkennen, dat aan het betreden hiervan, zonder behoorlijke leiding, zeker voor de jeugd, grote gevaren zijn verbonden.

Moge de betrokken instanties bedacht zijn op de wettelijke aansprakelijkheid.

Het in 1964 verschenen restauratieplan voor de Hoge Fronten werd door het dagelijks bestuur in het afgelopen jaar in overweging genomen en het resultaat hiervan zal aan het gemeentebestuur

van Maastricht worden aangeboden.

Inzake de afbraak van het lyceum en het daaruit voortspruitende gevaar voor een stuk van de oude stadsmuur bij de hoek Grote Gracht/Helmstraat heeft Monumentenzorg met het gemeentebestuur overleg gepleegd.

BESLUIT

Overeenkomstig het gestelde in artikel 2 van het Huishoudelijk Reglement, wordt dit jaarverslag, na door het dagelijks bestuur te zijn goedgekeurd, het hoofdbestuur in zijn jaarlijkse vergadering aangeboden.

Moge de verspreiding van dit jaarverslag dienstbaar zijn aan het bevorderen van de belangstelling voor de doelstellingen van de Stichting.

OEGSTGEEST, maart 1967.

de secretaris,
C.A. de Bruijn

Goedgekeurd door het dagelijks bestuur in de vergadering van 31 maart 1967.

B I J L A G E N

I. ADRESLIJST

Dagelijks Bestuur

Voorzitter

L.J. Spanjaerdts Speckman, Van Stienhovenstraat
13, 's-Gravenhage, Telefoon
070-245135

Ondervoorzitter

ir. Ch.C. v.d. Vlis, Anna van Burenlaan 59,
Haarlem (Z), Telefoon
02500-83806

Secretaris

C.A. de Bruijn, M.H. Tromplaan 218, Oegstgeest
Telefoon 01710-50184

Adj. Secretaris

mr. P.J. v.d. Mark, De Poorterstraat 22,
's-Gravenhage, Telefoon 070-
240315

Penningmeester

jhr. ir. Six van Wimmenum, Wally Moesweg 1,
Laren (N.H.), Telefoon
02953-2077

Adviseur

W.H. Schukking, Van Alkemadelaan 350, 's-Graven-
hage, "Duinwijck" 112 c,
Telefoon 070-240875

Adres vergader- en archiefruimte:

Rijksgebouwendienst, Pres. Kennedylaan 7 te
's-Gravenhage, Kamer S 7.

De postgirorekening van de Stichting is:
nummer 63844 te Oegstgeest.

Hoofdbestuur

J.L.H.A. Antoni (c)	Bond Heemschut	Rondeweg 13 Vught (N.B.)
ir. S. Herweijer (d)	Cultuur Techn. Dienst	Maliebaan 21 Utrecht
P.B. Bouman (b)	Gen. Willemstad	Kon. Wilhelmina - Taan 6 Willemstad (N.B.)
ir. J. Ligthart (d)	Kon. Inst. v. Ingenieurs	Prinsessegracht 23 's-Gravenhage
ir. R. Meischke (c)	Kon. Ned. Oudh. Bond	Lohengrinstraat 22 's-Gravenhage
J.D. Backer (c)	Kon. Ned. Toeristen- bond	Duinvoetlaan 18 Wassenaar
W.F.K. Engelbrecht (a)	Ministerie van Defensie	Willem van Oranje- laan 11 Breda
ir. G. Memelink (d)	Kon. Ned. Heide Maatschappij	v. Ostadestraat 6 Arnhem
H.K. Duhoux (c)	Ned. Inst. v.d. Ruimtelijke Ordening	Merulaweg 9 Rotterdam
C.J.A. Wijnaendts (d)	Ned. Ver. tot bescherming van vogels	Van Heutzstraat 62 's-Gravenhage
mr. R. Hotke (c)	Rijksdienst voor de Monumentenzorg	Ary Schefferstraat 11 's-Gravenhage
mr. J. Vink (d)	Rijks Planologische Dienst	Lange Voorhout 19 's-Gravenhage
A.C. Paardekooper (c)	Stichting het Ned. Leger- museum, Gen. Hoefer	Pesthuislaan 7 Leiden
ir. J. Loeff (c)	Ver. tot behoud v. natuurmonumenten	Oud-Loosdrechtse dijk 17 Loosdrecht
J.M. Haga (c)	Ver. Hendrick de Keyser	Stadionweg 29 Amsterdam (Z)
A. Bicker Caarten (c)	Ver. de Hollandsche iolen	Maredijk 23 Leiden
mr. J.Th. Bonnerman (c)	Stad en Lande van Gooiland	Flevoiaan 65 Huizen (N.H.)
ir. J.J.M. Aangenendt (f)		Van Bommellaan 2 Wassenaar
H. Bakker (f)		Bachmanstraat 13 's-Gravenhage

dr. J. Belanje (f)	Nassaulaan 39 Alkmaar
N.J.C. Cramer (f)	Beethovenlaan 7 Naarden
L.J. de Lagh (f)	Parklaan 51 Haarlem
A.H. Mohr (f)	Irenelaan 33 Ede
ir. G.A. Overdijkink (f)	Schubertlaan 14 Bilthoven
ir. H. Weezeman (f)	Jul. van Stolberglaan 478 's-Gravenhage
J.J. de Wolf (f)	Burnierstraat 5 's-Gravenhage
E.D. van Wijngaarden (f)	Gansoordstraat 52 Naarden
mr. H.E. Phaff (f)	Joh. Verhulstweg 58 Bloemendaal
R.J. Berthem (f)	Prof. Reinwantlaan 23 Utrecht

(a - f, zie Art. 5 van de Statuten)

CORRESPONDENTEN

Nr.	Rayon	Naam en adres
I.	Prov. Groningen	mr. G. Overdiep Petrus Campersingel 245 Groningen.
II.	Prov. Friesland	Jhr. E.C. Storm van 's Gravesande Harlingerstraatweg 29 Leeuwarden
III.	Prov. Drente	mr. G.A. Bontekoe 't Oost 56 Oosterwolde (Fr.)
IV.	Prov. Overijssel	A.A.C. Maaskant Doornweg 47 Zwollerkerspel
V.	Veluwezoom, Graafschap, Lijmers en Overbetuwe	H. Stam Eusebiusbinnensingel 23 Arnhem.

VI.	Prov. Utrecht, Nederbetuwe,
Grebbelinie en Holl. waterlinies	ir. J.D.M. Bardet
Jaffastraat 27
Utrecht
VII.	Vesting Naarden	C.A. de Bruijn
M.H. Tromplaan 218
Oegstgeest
VIII.	Noordholland benoorden
het Noordzeekanaal	dr. J. Belonje
Nassaulaan 39
Alkmaar
IX.	Noordholland bezuiden het
Noordzeekanaal behalve Naarden
en Holl. Waterlinies	ir. Ch.C. van der Vlis
Anna van Burenlaan 59
Haarlem
X.	Eiland Voorne - Putten	J. Klok
Gem. Archivaris
Brielle
XI.	Prov. Zeeland benoorden de
Westerschelde	Mevr. mr. Meijer-Kannegieter
Oude Vlissingeweg 58
Middelburg
XII.	Zeeuws Vlaanderen	R. Stock
Stationsstraat 22
Sas van Gent
XIII.	Vesting Willemstad	W. Maris J.Azn.
Achterstraat 20
Willemstad
XIV.	Prov. Noord-Brabant
West behalve de vesting
Willemstad e.v.h.	drs. R.J.G.M. van Hasselt
Molenstraat 8
Roosendaal
XV.	Prov. Noord Brabant
Oost, behalve Land van Weert en
Noord Limburg	dr. J.S. van Wieringen
Papenvoort 84
Geldrop
XVI.	Land van Weert	mr. Stan Smeets
Wilhelminastraat 47
Weert
XVII.	Zuid Limburg	L.J. Morreau
Fatimaplein 95
Maastricht

II. COURANTENKNIPSELS - ARCHIEF (vervolg)

- 556 NAARDEN Rijksweg om de noord gaat door, uit:
Gooi- en Eemlander, 28-1-1966
- 557 NAARDEN Rijksweg langs het IJselmeer, uit:
Gooi- en Eemlander 28-1-1966 (vervolg)
- 558 ZWOLLE Stadsmuur krijgt vorm, uit:.....
31-1-1966
- 559 GROENLO Raad van Groenlo, uit: De Gelderse
Bode 20-1-1966
- 560 VAFAMIL zet opmars voort, uit: Sinte Barbara
nov. '65
- 561 VECHTEN Kans op verdwijnen van Mereveld,
uit: Nw. Rott. Courant 12-8-1965
- 562 NAARDEN Klacht over rumoer in en ontsiering
van de Utrechtse Poort, uit: Naarder Koerier
24-2-1966
- 563 SPAARNDAM (fort) Vestinggracht wordt opslag-
plaats voor palingen, uit: Alg. Handelsblad
21-1-1966
- 564 MAASTRICHT Restauratie aan Jezuïtenwal, uit:
De Nw. Limburger 11-3-1966
- 565 NAARDEN Levend hart van de gemeente, uit:
Naarder Koerier (overdruk)
- 566 OUDEWATER Fundament v.m. Schutterstoren
blootgelegd, uit: Alg. Handelsblad 23-10-1937
- 567 De KNOKKE (fort) te Reninge-Merkem (België),
uit: De Toerist (België) 11-2-1965
- 568 LA FERRIERE Citadel (Haiti), uit: De Toerist
(België) 27-1-1966
- 569 ANTWERPEN Lunette Herenthals (Stadspark),
uit: De Toerist (Belg.) 27-1-1966
- 570 SPIJKERBOOR Fort wordt hengelsportcentrum
gehandicapten, uit: Alg. Handelsblad 24-3-
1966

- 571 HOOFDDIJK Rotstuin in het v.m. Fort, uit: Nw. Rott. Courant 16-4-1966
- 573 LEIDEN Tocht om de oude Singels van de middel-eeuwse stad, uit De Nederlander 1-8-1946
- 574 LEIDEN Het vestingstelsel van Leiden in de XVe en XVIe eeuw, uit: De Nederlander 8-8-1946
- 575 GOEDEREDE Afbraak v.m. muren in 1900, uit: Gooi- en Eemlander 6-4-1962
- 576 SCHIEDAM Hoe oud is Schiedam, uit: onbekend
- 577 OUDEWATER Stad hoort thuis in Zuid-Holland, uit: Het Vaderland 6-7-1960
- 578 OUDEWATER Oudste stadsmuur blootgelegd, uit: De Goudsche 23-9-1950
- 579 ROTTERDAM Het Stadsrecht en Rotterdamse Schie (7/9 juni 1340), uit: Nw. Rott. Courant 8-6-1940
- 580 ROTTERDAM 600 jaar stadsrechten, uit: Nw. Rott. Courant 6-6-1940
- 581 ROTTERDAM Zes eeuwen-Jubileumdag vol arbeid, uit: Nw. Rott. Courant 7-6-1940
- 582 ROTTERDAM Stadsprospect uit Oude stadsgezichten uit Europa, uit: Het Vaderland 10-3-1965
- 583 AMSTERDAM (Stelling) Onderzoek naar de "STELLING" levert teleurstellingen en verrassingen op, uit: Alg. Handelsblad 1-8-1959
- 584 HOORN De Oostpoort, uit: Eigen Haard jaar enz. onbekend
- 585 NIEUW AMSTERDAM (Suriname), uit: Ons Amsterdam juli 1962
- 586 MAASTRICHT Voormalig Kruithuis, Hoofdcommandopost B.B. Kring Maastricht, uit: Limb. Gazet 4-6-1955
- 587 IJZENDIJKE Herstelling oude wallen, uit: Alg. Handelsblad 25-6-1966

- 588 BUREN Op de wal, uit: Alg. Handelsblad 4-6-1966
- 589 PAMPUS Stad naar Pampus, uit: Het Vaderland 26-5-1966
- 590 NAARDEN Vestinggeschiedenis in Museum, uit: De Bussumse Courant 30-7-1966
- 591 GREBBELINIE Op zoek naar forten uit de zeventiende eeuw, uit: Utr. Dagblad 21-10-1936
- 592 GREBBELINIE Fort Roode Haan en Omgeving, uit: Utrechts Dagblad 11-11-1936
- 593 GREBBELINIE Met Oud Utrecht op excursie, uit: Utrechts Dagblad 30-5-1938
- 594 GREBBELINIE Zomerse lentedag in "De Schans", uit: Utrechts Dagblad 22-4-1952
- 595 OUDE FRIESCHE WATERLINIE Oude schansen, uit: De Ingenieur 28-4-1939
- 596 IEPER (België) De Ieperse vestingen, uit: De Toerist (België) 12-1960 (Fotocopie)
- 597 IJZENDIJKKE enz. Oude vestingwerken in gevaar, uit: Nw. Rott. Courant 8-1-1939
- 598 HULST La Carcassone Zelandaise, uit: Auto Toerist (België) 15-10-1961
- 599 NAARDEN Eerste fase restauratie is gereed, uit: Bussumse Courant 20-8-1966
- 600 OOLTGENSPLAAT Restaurant DONJON op zondag s.v.p. niet open, vragen kerken, uit: Alg. Dagblad 9-8-'66
- 601 's-HERTOGENBOSCH Nieuwe bedreiging van het Bossche Broek, uit: Toer. Kampioen 1-1-1956
- 602 NOORD BRABANT Twee historische Linies, uit: Toeristen Kampioen 1-5-1956
- 603 SITTARD Over behoud wallen enz., uit: Bouwwereld 28-5-1960 (Fotocopie)

- 604 STEENBERGEN Vijf eeuwen Nassau-stad, uit:
H.D. 9-8-1958
- 605 DÜRER als Festungsbaumeister, uit: Deutsche
Allg. Zeitung 20-9-1944
- 606 SITTARD Wat gebeurt er met de Wallen?, uit:
Gazet van Limburg (zonder datum) waarsch.
1952
- 607 SITTARD Wallen opnieuw in het geding, uit:
Gazet van Limburg (zonder datum) waarsch.
1952
- 608 SITTARD Stadsuitbreiding, uit: Gazet van Lim-
burg 1-9-1952
- 609 SITTARD Andermaal wallenkwestie, uit Gazet
van Limburg 7-5-1952
- 610 SITTARD Wallenkwestie weer in de Raad, uit:
Gazet van Limburg 9-4-1952
- 611 SITTARD Slopingsplan stadswallen door O.K.W.
afgewezen, uit: Limburgs Dagblad 20-8-1952
- 612 SITTARD Folklorist v.d. Ven over de stadswal-
len uit: Gazet van Limburg (1952)
- 613 SITTARD Zolang ooze wal om Zitterd lik, ei
richtig Zittesch këndj beschteit, uit: Gazet
van Limburg 20-12-1951
- 614 SITTARD De Sittardse Wallen, uit: Maas en
Mijn 21-3-1952
- 615 SITTARD Maasbrug en Wallen, uit: Maas en Mijn
28-3-1952
- 616 MAASTRICHT Monumenten eisen vele miljoenen,
uit: Nw. Limburger 4-10-1966
- 617 MAASTRICHT Fort Randwijk wordt gesloopt, uit:
Nw. Limburger 15-10-1966
- 618 NEDERLAND en de elf provinciën, uit: Utrechts
Dagblad 25-3-1939
- 619 PAMPUS Stad op Pampus, uit: Alg. Handelsblad
Suppl. 4-6-1966

- 620 MAASTRICHT Aannemer Willem Strengnart en de versterkingen van Maastricht in de jaren 1815-1821, uit: De Limburgse Leeuw juli-aug. 1959
- 621 MAASTRICHT V.m. Mijngangen als schuilplaats, uit: (onbekend)
- 622 MAASTRICHT "Scoenvereren-gilde" bouwde 16e eeuws bolwerk aan de Maas, uit: Nw. Limburger 26-11-1955
- 623 MAASTRICHT "Randwijck", fortificatie uit het jaar 1742, uit: Nw. Limburger 29-7-1959
- 624 MAASTRICHT, Zuidtoren van "De Reeck" wordt grondig hersteld, uit: Nw. Limburger 23-6-1959
- 625 HINDERDAM Over het oude fort, uit: De Golfslag 1958
- 626 MAASTRICHT Fundamenten "Merketgien" opgegraven, uit: Nw. Limburger 30-7-1960
- 627 MAASTRICHT Kazemat wordt parochiehuis, uit: Gazet van Limburg 13-4-1951
- 628 MAASTRICHT Restauratie van de VIJF KOPPEN, uit: Gazet van Limburg 1-3-1951
- 629 MAASTRICHT Calvarie-weide wordt bebouwd, uit: Gazet van Limburg 9-6-1949
- 630 MAASTRICHT Verlanglijst herstel v.m. vestingwerken, uit: Limb. Dagblad 6-7-1956
- 631 MAASTRICHT Meer toezicht op de "Werreke" door de politie, uit Nw. Limburger 13-4-1956
- 632 MAASTRICHT Tegen verwaarlozing "Hoge Fronten", uit: Nw. Limburger 25-4-1956
- 633 MAASTRICHT Over "De Werreke", uit Nw. Limburger 25-4-1956
- 634 MAASTRICHT Kazemat Croiset wordt jeugdhuis, uit: Gazet van Limburg 13-4-1951

- 635 MAASTRICHT Bulldozers ploegden historie onder, uit: Gazet van Limburg 2-10-1946
- 636 MAASTRICHT Ondergronds Maastricht, uit: Gazet van Limburg d.d. onbekend
- 637 MAASTRICHT Uniek labyrinth van vestinggangen, uit: Limb. Dagblad 4-3-1950
- 638 MAASTRICHT Water bedreigt mijngangen, uit: Gazet van Limburg 4-3-1950
- 639 MAASTRICHT Vondsten op de Calvarieweide, uit: Gazet van Limburg 11-12-1953
- 640 MAASTRICHT Gaat oude kazemat (in Nw. Bossche Fronten) verdwijnen?, uit: Gazet van Limburg 1-9-1953
- 641 MAASTRICHT Het onderaardse gangenstelsel, uit: Limb. Koerier 22-12-1942
- 642 MAASTRICHT Gangenstelsel een belangrijk militair bouwwerk, uit: Gazet van Limburg 19-1-1950
- 643 WINSCHOTEN Dr. Pottjewijd bezig met oude wallen van de stad, uit: Het Vrije Volk 2-1-1966
- 644 WINSCHOTEN Historisch onderzoek vesting, uit: Winschoter Courant 12-11-1966
- 645 WINSCHOTEN Reconstructie v.m. vestingwerken, uit: Het Vrije Volk 2-11-1966
- 646 AARDENBURG Vesting hield stand in 1672, uit: De Vacature 27-9-1955
- 647 WILLEMSTAD De vrijgegeven vesting, uit: Nw. Rott. Courant 9 en 16-10-1926
- 648 WILLEMSTAD Stichting van Prins Willem van Oranje op Brabantschen bodem, uit: N.R.C. 7-4-1932
- 649 UTRECHT Legerplaats der Romeinen, uit Utrechts Dagblad 3-12-1935

- 650 UTRECHT Opgravingen op het Domplein, Inl.,
uit: Utrechts Dagblad 12-7-1938
- 651 UTRECHT Opgravingen Domplein, 12 tot 16 juli,
uit: Utrechts Dagblad 19-7-1938
- 652 UTRECHT Opgravingen Domplein 18 tot 30 juli,
uit: Utrechts Dagblad 3-8-1938
- 653 UTRECHT Opgravingen Domplein 1 tot 6 aug.,
uit: Utrechts Dagblad 9-8-1938
- 654 UTRECHT Opgravingen Domplein 8 tot 18 aug.,
uit: Utrechts Dagblad 22-8-1938
- 655 WILLEMSTAD Gemeenteraadsverslagen 5 en 22
sept. 1939 over gebruik wallen, uit: De
Westhoek 16 en 30-9-1939
- 656 ROTTERDAM BULGERSTEYN in theorie en prac-
tijk, uit: Nw. Rott. Courant 13-5-1941
- 657 ATLANTIK-WALL Een voorstel, uit Telex 26-7-
1945
- 658 NAARDEN De doorbraakplannen voor de vesting,
uit: Alg. Handelsblad 13-2-1930

III. EEN STENEN BEER TE MUIDEN

door Dr. J. Belonje - correspondent van
Rayon VIII.

Een beer van steen, of in een enkel geval soms van hout, is in het kort gezegd een door een ezelsrug afgedekt muurwerk, dat overdwars in een gracht is aangebracht en dat dient om water te kunnen tegenhouden. Zo'n beer kan een positieve-, dan wel een negatieve functie hebben. De laatste is verreweg de meest voorkomende.

Omdat ons land nu eenmaal een waterland is, dat op tal van plaatsen sloten, kanalen, rivieren, soms ook een stuk van de zee of een meer heeft van een onderling verschillend peil of niveau, is het wel duidelijk, dat de noodzaak om deze

uiteen te houden, zich daar nagenoeg overal voordoet. In de meeste gevallen zullen het wel aarden wallen, kaden, dijken e.d. zijn, waartoe men zijn toevlucht nemen zal om tot waterscheiding te komen, maar in de vestingbouw wordt dit anders. Wanneer een dijk of ander aardwerk daar door de gracht op de wal zou aanlopen, zou deze voor de achtergelegen vesting ongetwijfeld een gevaarlijk acces opleveren. Daarom dan ook hebben de militaire ingenieurs sinds eeuwen her zulke dijken op alle mogelijke plaatsen vervangen door stenen beren.

Nu kan naast een negatieve aan de stenen beer ook een positieve functie toegedacht zijn: in zulk een geval dient men te denken aan zodanige kunstwerken, die men aanlegt om in staat te zijn een systeem van inundatie te onderhouden.¹⁾

Zelfs wanneer zo'n stenen beer nu eenmaal op de waterscheiding was tot stand gebracht, gevoelde de verdediger van het werk zich veelal nog niet volmaakt gerust gesteld. Er zijn nu eenmaal mensen, die zich met veel gemak over een koord kunnen voortbewegen, laat staan dus dat zij een smal richeltje als de ezelsrug op de beer zouden kunnen passeren! Om zulke brutale vijanden af te schrikken en dus de defensieve kracht te vergroten, heeft men in de top van de ezelsrug wel ijzeren pennen of op de schuine zijden zogenaamde scheurbroeken ²⁾ aangebracht. Maar bij voorkeur bouwde men daarop tot afweer een of zelfs wel twee monniken: vierkante dan wel cylindervormige uit het werk opgemetselde en enigszins uitgekraagde bouwsels, meestentijds voorzien van een zware natuurstenen afdekking.

Hier een opsomming te geven van de talrijke stenen beren, die in ons land verloren zijn gegaan heeft weinig zin en bovendien: de lijst zou ãl te lang worden. Dat verlies is betreurenswaardig, vooral als men bedenkt, dat er kostelijke staaltjes van vaardigheid en vernuft van onze militaire ingenieurs bij waren. In dit

verband zij bijvoorbeeld gewezen op de twee stenen beren buiten de voormalige Ebbingepoort der stad en vesting Groningen, beiden bekroond door een gelijkvormige vierkante monnik, elke monnik voorzien van een sierlijke natuurstenen afdekking. Eén van die beren was geconstrueerd op een winkelhaaks grondplan.

Gelukkig staat daartegenover, dat er toch stenen beren bewaard zijn gebleven, al moet gezegd worden, dat hun aantal helaas voortdurend slinkt. Verwezen zij hier naar de Westbeer (met 2 monniken) en de Oostbeer te Naarden, die te Spaarn-dam, de Oostbeer te Nieuwpoort aan de Lek (met 2 monniken), die te Veere (dit exemplaar is hol en van een geweergalerij voorzien), te Willemstad, te Gorinchem, den Briel, Klundert, bij Beverwijk tegen de St. Aagtendijk (met een gekromd grondvlak), enz.

De vesting Muiden bezat van ouds maar liefst een viertal stenen beren. Zij was als belangrijke voorpost onzer hoofdstad tot "vestingwerk van de eerste klasse" gemaakt, hetgeen daar ter plaatse in de vorige eeuw zorgvuldige voorzieningen door de dienst der Genie ten gevolge had.

Van deze beeren zijn er nu nog slechts drie overgebleven. Een daarvan, gelegen aan de Zuidwest-hoek van het oude stadje is niet of nauwelijks meer als zodanig herkenbaar. Men heeft goedgevonden boven op zijn rug een hecht betonnen voetbrugje te construeren, waaronder het voormalige waterkerende werk grotendeels schuil gaat. Gunstiger was het lot van de in 1851 gebouwde beer in de Zeedijk beoosten Muiden, nabij en tegen het verdedigingswerk aan, hetwelk het Muiderslot omvat. Hoewel nu niet bepaald tot in de perfectie onderhouden, is deze interessante beer, die hol is, een doorlaat voor water heeft en inwendig voorzien is van een geweergalerij, gelukkig nog volmaakt intact. (Afb. II)

En dan is er tenslotte de tot dusverre nog niet beschreven vierde. Die valt zo weinig op, dat men er eigenlijk naar moet zoeken. Hij ligt aan de Zuid-oost-hoek van het stadje, heel dicht ten Noorden van de grote Rijksweg als het ware in de diepte. Evenals de nu verdwenen beer dat deed, vormt hij een annex van de batterij, die de herkenningsletter H. voert en die tegenwoordig omgezet is in een tehuis voor watersport. De taak van beiden was voorheen het water uit de rivier de Vecht gescheiden te houden van dat in het achtergelegen polderland. Het weggeruimde object nu was van de twee het Noordelijkste; het resterende ligt zuidelijk en was zō aangelegd, dat het van de batterij H. dwars door haar vestinggracht op het voorliggende glacis aansloot. Die vierde beer is nu nog met een monnik bezet (zie de bijgaande foto, naar de toestand in de zomer van dit jaar).

Men kan slechts volhouden, dat al ligt het stenen gevaarte tegenwoordig dan ook in een verromfaaide omgeving, het een deugdelijk stuk werk is van militaire bouwkunst. Het metselwerk van de monnik, dat reeds langer dan een eeuw goed verband houdt, vermag zo gezien nog wel een volgende eeuw te trotseren. De zuiver cilindervormige en krachtige zuil is overtopt door een natuurstenen afdekking. De laatste bestaat in een enigermate uitgekraagde ronde schijf of manchet, waarboven, meer binnenwaarts, een halfbol geplaatst is. Schijf en bol schijnen uit één enkel stuk gehouwen te zijn, naar de kleur te oordelen uit Escausijnse steen. Het type is ook van elders bekend, hoewel zij onderling doorgaans nog verschillen.

Minder goed is de beer zelf eraf gekomen. Of-schoon zijn metselwerk eveneens in redelijke staat verkeert en de ezelsrug uit keurig gerangschikte blokken Namense steen boven de baksteen opgesloten gebleven is, vinden wij, jammer genoeg, het zuidelijke einde, dus dat, wat op de

oostelijke weg langs de Vecht naar Weesp aansluit, lelijk "afgeknabbeld". Hoezeer het metselwerk hier geruïneerd is, valt op de afbeelding goed te zien.

Degradaties van dit soort vormen doorgaans het begin van de ondergang van ieder bouwwerk. Wanneer er dan nog bijkomt, zoals hier, dat het aanliggende overgeschoten stukje vestinggracht tot een modderig rietlandje is geworden terwijl aan de tegenover liggende zijde, na aanplemping, een stapelplaats van ijzer en andere materialen bezit van die gracht nam, ziet het er voor de toekomst somber uit...

Dus ware het zeer te wensen, dat men er te Muiden toe zou kunnen komen om met herstel van gracht en beer de ontstane en verergerende rommelhoek nu nog met opoffering van geringe moeiten en kosten flink op te ruimen!

Almaar, nov. '66

Dr. J. Belonje

- 1) *"Projet de 1812 pour 1813. Etat estimatif de la dépense à faire pour l'établissement d'un batardeau afin de contribuer à former l'inondation de la place de Willemstadt,..."*
(Archief der Franse Genie te Parijs. - "Batardeau" is in het Nederlands "stenen beer".)
- 2) *Een stenen beer ten Westen van het nu gedeeltelijk gesloopte en als "camping" gebruikte Fort Bovensluis, N.Br., is b.v. met 3 rijen van 5 van zulke beruchte tulpvormige ijzeren grijpers bezet.*

Het dagelijks bestuur stelt er prijs op aan de interessante mededeling van dr. J. Belonje toe te voegen afbeeldingen van de door hem vermelde holle beer in de Zeedijk te Muiden, gelegen benoorden het Muiderslot.

Deze afbeeldingen zijn ontleend aan de Handleiding tot de kennis der waterbouwkunde door D.J. Storm Buysing, Breda, 2e druk, 2e deel, 1857, en

latere uitgaven.

Men ziet o.m. het profiel van de wal, de monnik, de geweergalerij, blind eindigend tegen de Zee-dijk, en de 3 duikeropeningen, elk met een paar wachtdeuren en een schuif. De windwerken van de 3 schuiven bevinden zich in de geweergalerij.

IV. PUBLICATIES

Zolang de voorraad strekt, zijn onderstaande uitgaven verkrijgbaar, door aanvraag bij het secretariaat, ONDER GELIJKTIJDIGE OVERSCHRIJVING van het bedrag op girorekening nr. 63844 t.n.v. de Stichting te Oegstgeest.

Plaatwerk "De Wallen van Naarden"	f 10,--
Plan Oud Ned. Vestingstelsel	" 0,50
Plan Nieuw Ned. Vestingstelsel	" 0,50
Jaarverslagen 1932 t/m 1966 per stuk (Jaarverslagen 1940 en 1960 zijn uitverkocht).	" 0,20
Register op de jaarverslagen 1932-'55	" 0,25
idem 1956-'66	" 0,25
dr. J. Belonje "Linie van Beverwijk"	" 0,10
mr. G. Overdiep "Het Huis Ruinen"	" 0,10
ATLAS van Historische Vestingwerken in Nederland:	
I. Groningen-Friesland-Drenthe en Alg. Inl.	" 10,50
II. a. Overijssel	" 2,50
b. Gelderland	" 3,50
III.a. Utrecht	" 3,50
b. Noord-Holland	" 5,--
Algemene Inleiding (afzonderlijk)	" 1,--
Voor anderen dan donateurs en begunstigers zijn de prijzen van de Atlas resp. f 15,--, f 4,--, f 5,--, f 5,50, f 7,-- en f 2,--.	

I N H O U D

	51
	blz.
Inleiding	3
Besturen	6
Jaarvergadering van het hoofdbestuur	6
Financiëel overzicht	9
Studie-commissie	11
Correspondenten	11
Contacten, propaganda, enz.	12
Donateurs	13
Begunstigers	13
Excursie	14
Schenkingen	16
Ontvangen jaarverslagen	17
Ontvangen periodieken	17
Mededelingen over historische vestingwerken	18
Friesland	18
Gelderland	18
Utrecht	21
Noord-Holland	22
Zuid-Holland	26
Zeeland	26
Noord-Brabant	27
Limburg	31
Besluit	34
Bijlagen:	
I. Adreslijst dagelijks bestuur hoofdbestuur en correspondenten	35
II. Courantenknipsel-archief	39
III. Dr. J. Belonje. Een stenen beer te Muiden	45
IV. Publicaties	50

Zij, die in hun laatste wilsbeschikking de STICHTING MENNO VAN COEHOORN willen gedenken, worden er aan herinnerd, dat de Stichting gevestigd is te AMSTERDAM, ten kantore van Notaris mr. A.M. Benders en is opgericht op 18 april 1932.

De Stichting werd, met machtiging van de Directeur der Rijksbelastingen te Amsterdam, d.d. 17 september 1959, nr. R.9/821, door de Inspectie der Registratie en Successie te Amsterdam toegelaten als rechtspersoon, bedoeld in art. 24.1.a1. 4 der Successiewet 1956.

Het secretariaat van de Stichting is gevestigd: M.H. Tromplaan 218 te OEGSTGEEST.